

TUBANE LUMESÕDA

Juhend õpetajale

II–IV kooliaste

MÄNGU EESMÄRK

Liiklusteemalise mängu „Tubane lumesõda“ abil saab õpilastega õppida või kinnistada ohutu sõitmise, nii autos kui ka bussis, alaseid teadmisi.

VAHENDID

- Lahti lõigatud küsimuste kaardid (A6, 32 tk).

MÄNGUJUHIS

- Valida mängimiseks kaardid vastavalt õpilaste vanusele.
- Mängimiseks valida vähemalt sama palju kaarte, kui on mängus osalevaid õpilasi.
- Välja printitud kaardid tuleb kortsutada kokku „lumepallideks“.
- Mänguala (klass) jaotada kaheks (nt maalriteibiga). Üks grupp ühel pool ja teine teisel pool klassi.
- Pooled lumepallid panna ühe, pooled teise grupi ette põrandale.
- Märguande peale peavad õpilased viskama oma poolelt palle teisele poole. Õpilased mängivad pallidega lumesõda, mis kestab umbes 1–2 minutit. Eesmärk on enda grupi mänguala lumepallidest tühi hoida.
- Õpetaja märguande peale lõppeb viskamine ning lapsed korjavad enda poolele jäänud pallid kokku ja harutavad lahti.

Mängimise võimalused:

Variant 1. Kõik meeskonnaliikmed vastavad vihikusse kirjalikult nende poolele jäänud küsimustele. Küsimused võib ka meeskonnaliikmete vahel ära jagada.

Variant 2. Meeskonnaliikmed arutavad koos nende poolele jäänud küsimuste üle ja vastavad ühiselt.

Variant 3. Iga õpilane kirjutab ühe küsimuse tühjale lehele ning lumesõda mängitakse õpilaste poolt loodud lumepallidega.

Küsimuste vastused:

1. Kas bussis sõites peab kinnitama turvavöö? Miks?	Jah, peab. Igas sõidukis, kus on turvavöö, tuleb see kinnitada. Kokkupõrke korral võib turvavööga kinnitamata inimene lennata vastu auto sisustust või teisi sõitjaid või sootuks sõidukist välja. Kinnitamata sõitja võib vigastada või tappa teisi sõitjaid ning iseennast.
2. Kas taksoga sõites peab kinnitama turvavöö? Miks?	Jah, peab. Igas sõidukis, kus on turvavöö, tuleb see kinnitada. Taksosõidul kehtivad samad reeglid nagu autoga sõites.
3. Nimeta kolm olulist punkti, mida on vaja teha kinnitades turvavööd.	Paksud üleriided tuleb eest lahti teha ning võtta enda ja turvavöö vahelt välja, turvavöö ei tohi olla keerde sees ja turvavöö tuleb peale kinnitamist pingutada võimalikult keha ligi.
4. Kus peab paiknema turvavöö diagonaalrihm? Miks?	Turvavöö diagonaalrihm peab jooksuma üle rangлуу, mitte üle õlanuki või kaela. Kokkupõrke korral võib õlanukil olev turvavöö libiseda õlalt alla ja ei hoiu sel juhul sõitjat õiges asendis. Üle kaela kulgev turvavöö võib tekitada kokkupõrke korral sõitjale raskeid vigastusi.
5. Kus peab paiknema turvavöö horisontaalrihm? Miks?	Turvavöö horisontaalrihm peab jooksuma üle reite võimalikult puusaliigese lähedalt, mitte üle kõhu. Kokkupõrke korral surub üle kõhu kulgev turvavöö kõhuorganid kokku ning võib põhjustada eluohtlikke vigastusi.
6. Kas turvavööd on vaja peale kinnitamist pingutada? Miks?	Turvavöö tuleb peale kinnitamist pingutada, sest liiga lõdvalt kinnitatud turvavöö võib kokkupõrke korral tekitada sõitjale väliseid („turvavöö märk/jälg“) ja sisemisi (peen- ja jämesoole, kõhu/mao, selgroo) vigastusi.
7. Kas kinnitatud turvavöö võivad olla keerud sees? Miks?	Ei või, sest keerdunud turvavöö ei liigu vabalt ning ei hoiu sõitjat korralikult kinni. Turvavöö võib jõu jaotamise asemel sõitjasse sisse lõikuda, suurendades sel viisil liiklusõnnetusse sattudes vigastuste ja surma saamise võimalust.
8. Kas turvavöö võib kinnitada käe/õla tagant? Miks?	Ei või, sest lõdvalt või kaenla alt asetatud turvavöö ei hoiu inimest kokkupõrke korral paigal ning ta võib selle alt välja libiseda ning isegi autost välja lennata.
9. Miks on oluline enne turvavöö kinnitamist jope hõlmad eest lahti teha?	Turvavöö kaitseb liiklusõnnetuse korral sõitjat paremini, kui ta on võimalikult keha ligi.

<p>10. Kas võib sõita nii, et koolikott on seljas ja turvavöö kinni? Miks?</p>	<p>Ei või. Kui jätta kott selja ja istme vahele ning kinnitada ennast turvavööga võib see liiklusõnnetuse korral lõppeda rinnakorvi ja roiete raskete vigastustega. Linnakiirusel toimunud järsu pidurduse korral muutub muidu ligi 5 kilogrammi kaaluv koolikott liikumise suunalise jõu tõttu umbes 200 kg-ks massiks, st koolikoti mass suureneb ligi 40 korda. See raskus surub koti kandjat veelgi ettepoole, samas takistab edasist liikumist turvavöö ning nii jääb sõitja kahe tugeva nn betoonbloki vahele.</p>
<p>11. Kas ühe turvavööga võib olla kinnitatud mitu sõitjat?</p>	<p>Ei või. Sel juhul ei ole võimalik turvavööd kinnitada õigesti ning liiklusõnnetuse korral võivad ühe turvavööga kinnitatud sõitjad vigastada teineteist või koguni tappa. Lisaks on võimalik saada vigastusi valesti kinnitatud turvavöölt.</p>
<p>12. Kas sõit on ohutu kui bussi teises otsas sõidab keegi turvavööta? Miks?</p>	<p>Ei ole ohutu. Kui juhtub kokkupõrge, siis turvavööga kinnitamata sõitja võib lennata teistele sõitjatele otsa ning põhjustada neile raskeid või eluohtlikke vigastusi. Kõik sõitjad peavad olema sõidu ajaks turvavööga kinnitatud.</p>
<p>13. Kui kõrgele peab olema autos sõidu ajaks reguleeritud peatugi?</p>	<p>Peatugi peab olema sõidu ajaks reguleeritud nii, et selle ülemine äär on vähemalt pealaega või natuke kõrgemal.</p>
<p>14. Kuhu ja kuidas tuleb autoga sõites panna koolikott? Miks?</p>	<p>Koolikott tuleb panna pakiruumi või kinnitada turvavööga vabale istmele. Lahtise esemena võib see liiklusõnnetuse korral sõitjaid vigastada.</p>
<p>15. Kuhu tuleb bussiga sõites panna koolikott? Miks?</p>	<p>Bussis sõites tuleb seljakott seljast ära võtta. Koti võib võimalusel panna turvavööga kinnitades kõrvalistmele, lae all asuvasse riiulisse, istme alla või jalge ette põrandale.</p>
<p>16. Kas bussis sõites võib kõva häälega rääkida? Miks?</p>	<p>Igasugune segav heli võib bussijuhi tähelepanu liikluselt kõrvale juhtida, mistõttu võib tekkida liiklusohulik olukord.</p>
<p>17. Kas lemmikloom tuleb sõidu ajaks kinnitada?</p>	<p>Sõidu ajaks tuleb kõik sõitjad kinnitada sh lemmikloomad. Lemmiklooma saab kinnitada nt transporditraksidega või panna loom puuri ja puur kinnitada turvavööga.</p>
<p>18. Kui peale bussist väljumist on soov ületada sõidutee, siis kuidas seda teha?</p>	<p>Sõiduteed ei tohi ületada ei bussi eest ega bussi tagant, sest siis jääb teeületaja möödasõitvatele autojuhtidele nähtamatuks ehk bussi varju. Tuleb oodata kuni buss on ära sõitnud või kõndida eemale, kus mõlemale poole on hea nähtavus, ning ületada siis sõidutee.</p>

<p>19. 50 km/h sõitev auto satub liiklusõnnetusse. Mitmendalt korruselt alla kukkumisega võrduvad turvavööta sõitnud inimese vigastused??</p>	<p>Seda on võimalik võrrelda neljandalt korruselt alla hüppamisega. Kui pidurdustekond on väga lühike, siis on jõud suured, sest keha kiirus peab väga kiiresti väga palju muutuma. See omakorda tekitab energia, mis peab kuhugi minema.</p> <p>Sõitja kineetiline energia kulub ettejuhtuvate objektide ja ka keha enda deformeerimiseks näiteks nagu näoga asfaldisse või teise autosse lendamine.</p>
<p>20. Kui raskeks muutub kokkupõrke korral autos lahtine 100 g mobiiltelefon, kui auto sõidab kiirusel 50 km/h?</p>	<p>Liiklusõnnetuse korral muutub 100 g mobiiltelefon kuni 3 kg esemeks ning võib vigastada sõidukis viibijaid.</p> <p>Sõidu ajaks tuleb kõik lahtised esemed kinnitada. Mobiiltelefoni võib panna nt kindalaekasse.</p>
<p>21. Kui raskeks muutub kokkupõrke korral autos kinnitamata 10 kg koer, kui auto sõidab kiirusel 90 km/h?</p>	<p>Liiklusõnnetuse korral muutub 10 kg koer kuni 1000 kg raskuseks ning võib vigastada või tappa teised sõidukis viibijaid.</p>
<p>22. Kas ja miks on bussis sõites oluline teada, kus asub lähim väljapääs?</p>	<p>Kui bussiga juhtub liiklusõnnetus, siis on oluline teada, kus asub kiireim väljapääsu koht. Eriti oluline on see juhul, kui buss on süttimisosus.</p>
<p>23. Bussiga on juhtunud liiklusõnnetus ja uksed on blokeerunud. Kust saab bussist välja?</p>	<p>Siis saab väljuda nt katuseluugist kaudu või saab purustada spetsiaalse haamriga (tavaliselt juhi juures) lähima akna ning väljuda sealt.</p>
<p>24. Mida peab tegema, kui sinu bussisõidu ajal juhtub bussiga liiklusõnnetus?</p>	<p>Veenduma, et sinuga on kõik hästi ja säilitama rahu.</p> <p>Väljuma bussist ning otsima üles täiskasvanu, mitte kaotama pead ning jooksmas ära.</p> <p>Vajadusel helistama 112 ning kutsuma abi.</p> <p>Võimalusel aitama kaaslast.</p> <p>Kui buss suitseb või põleb, siis minema sellest eemale.</p>
<p>25. Mida peab tegema viisakas bussisõitja, kui ta siseneb bussi või väljub sellest?</p>	<p>Kui on võimalik (kasutades bussi esimest ust), siis on viisakas bussi sisenedes bussijuhti teretada ja bussist väljudes teda tänada.</p>
<p>26. Kas juhi väsimus mõjutab sõiduki juhtimist? Kui jah, siis kuidas?</p>	<p>Väsinud juht sõidab nn autopiloodina: tal on madal tähelepanulikkuse tase, pikeneb reageerimisaeg, langeb võime hoida ohutut pikivahet.</p> <p>Väsimus mõjutab juhtimisvõimekust sarnaselt alkoholi tarbimisega.</p>

<p>27. Kas juht võib sõidu ajal tegeleda muude kõrvaliste tegevustega? Miks?</p>	<p>Ei või. Inimese aju ei suuda teha kahte tähelepanu nõudvat tegevust sooritada samaaegselt ja veatult. Aju lülitub kahte paralleelset tegevust tehes ühelt tegevuselt teisele ning mõlema tegevuse kvaliteet samal ajal kannatab.</p> <p>Kui juht teeb sõidu ajal mõnda muud tähelepanu nõudvat tegevust, siis on tema fookuseeritud nägemisväli kuni 50% väiksem ehk juht näeb külgedel toimuvat hädusalt ning pole võimeline seda infot töötlemata ja sellele piisavalt kiiresti reageerima.</p>
<p>28. Millised tegevused on liiklemise ajal kõrvalised tegevused?</p>	<p>Kõrvalised tegevused on kõik tegevused, mis viivad tähelepanu liikluselt eemale ning segavad liiklemist. Nt telefoniga rääkimine, sõnumite lugemine ja saatmine, muusika kuulamine, söömine jne.</p>
<p>29. Kas bussi võib oodata sõidutee ääre lähedal? Miks? Kus võib?</p>	<p>Bussi oodates peab seisma sõidutee äärest vähemalt 50 cm kaugusel või bussipeatuse punase ohutusjoone taga, kui see on maha märgitud. Tee ääres seismine on ohtlik!</p>
<p>30. Kui bussis on tualett, siis kas seda on ohutu sõidu ajal kasutada?</p>	<p>Sõidu ajal bussis seismine ja liikumine on ohtlik, sest siis ei ole sõitja turvavööga kinnitatud. Kokkupõrke korral võib turvavööga kinnitamata inimene lennata vastu auto sisustust või teisi sõitjaid või sootuks sõidukist välja. Kinnitamata sõitja võib vigastada või tappa teisi sõitjaid ning iseennast. Tualetti on ohutu kasutada peatuse ajal.</p>
<p>31. Mis tähendab, et autol ja bussil on olemas pimenurgad?</p>	<p>Pimenurk on koht väljaspool sõidukit, kus jalakäija/jalgrattur jääb juhile märkamatuks. Seetõttu on ohtlik seista või ületada teed sõiduki vahetus läheduses. Eriti siis, kui sõiduk teeb pööret.</p>
<p>32. Millest koosneb sõiduki peatumistekond?</p>	<p>Sõiduki peatumistekond koosneb reageerimistekonnast ja pidurdustekonnast.</p>